

АКАДЕМИЯЛЫҚ ҰТҚЫРЛЫҚТЫ ДАМУ - УНИВЕРСИТЕТТЕРДІҢ ИННОВАЦИЯЛЫЛЫҒЫНЫҢ НЕГІЗГІ ФАКТОРЫ

DOI: 10.52773/tsuull.uzlc.aphil.2023.1.5/RODW5308

Анар Аширова¹

Бағила Мұратбек²

Шайгүл Рамазанова³

Нұрсәуле Берікқызы⁴

Абстракт

Жоғары білім беруді интеграциялау әлемдік нарықта экономикалық бәсекеге қабілеттілікті нығайтудың құралы болып табылады, кадрларды сапалы даярлауды қамтамасыз ету, педагогикалық құрамның да, білім алушылардың да ұтқырлығын қамтамасыз ету жөніндегі міндеттерді іске асыру үшін мемлекетаралық тетіктерді әзірлеуді және құруды талап етеді. Мәселенің мұндай тұжырымы әртүрлі мемлекеттердің әрекеттерін үйлестіруді және оларды әртүрлі мемлекетаралық конвенциялар мен келісімдер жасасу арқылы әртүрлі одақтарға біріктіруді талап етеді.

¹Аширова Анар Тишибаевна – әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің ф. ғ. кандидаты, Алматы қ., Қазақстан

E-mail: anara_314@mail.ru

ORCID: 0000-0002-7114-3020

²Мұратбек Бағила Құрманбекқызы – Қ.Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік университетінің ф. ғ. к., доцент (қауымдастырылған профессор) Ақтөбе қ., Қазақстан

E-mail: baglash@mail.ru

ORCID: orcid.org/0000-0002-4100-2534

³Рамазанова Шайгүл Әмірғалиқызы – әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің ф. ғ. кандидаты, Алматы қ., Қазақстан

E-mail: shaigul69@mail.ru

ORCID: 0000-0001-9071-4872

⁴Берікқызы Нұрсәуле – әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің PhD докторанты 1 курс, Алматы қ., Қазақстан

E-mail: Nursik_141@mail.ru

ORCID: 0009-0003-8757-3118

Iqtibos uchun: Аширова, А., Мұратбек, В., Рамазанова, Ш., Берікқызы, Н. 2023. “Академиялық ұтқырлықты дамыту - университеттердің инновациялылығының негізгі факторы”. O‘zbekiston: til va madaniyat. Amaliy filologiya masalalari. 1(5):16-30. DOI: 10.52773/tsuull.uzlc.aphil.2023.1.5/RODW5308.

Жоғары оқу орындарының, ең алдымен университеттердің еңбек нарығында сұранысқа ие білікті мамандарды даярлаудағы қызметі тиімді болуы үшін осы оқу орындарының өздері кадрлар даярлаудағы мәселелерді шешуде инновациялық бағытта болуы қажет.

Академиялық ұтқырлықты ұйымдастыру, тәжірибелеріне талдау жасау және сараптау, академиялық ұтқырлық шеңберінде қазақстандық, ресейлік және шетелдік жоғары оқу орындарымен ынтымақтастықтың даму мүмкіндіктері мен проблемаларын талқылау инновациялылық бастаулардың негізгі факторы болып табылады.

Кілт сөздер: академиялық ұтқырлық, білім беру, бағдарлама, даму, инновация.

КІРІСПЕ

Әлемдік дамудың қазіргі кезеңі және дағдарыс ретінде сипатталатын экономика жағдайы жоғары оқу орындары шығаратын мамандардың сапасына ерекше талап қояды. Қазіргі әлемдегі білім беру жағдайы күрделі және қайшылықты. Бір жағынан, XX ғасырда білім беру адам қызметінің маңызды салаларының біріне айналды: осы саладағы үлкен жетістіктер орасан зор әлеуметтік және ғылыми-технологиялық өзгерістердің негізін қалады және оның мәні XXI ғасырда арта түседі. Екінші жағынан, білім беру саласының кеңеюі және оның мәртебесінің өзгеруі білім беру дағдарысын көрсететін осы саладағы проблемалардың шиеленісуімен бірге жүреді. Сонымен, соңғы онжылдықтарда білім беру дағдарысын жеңудің жолдарын іздеу процесінде осы салада түбегейлі өзгерістер орын алып, жаңа білім беру жүйесі қалыптасуда [Анисимов 2003].

Жаңа технологиялардың дамуы және «жаңа ақпарат құралдарының революциясы» (new media revolution) қарым-қатынастың мәтіндік, жазбаша формаларының басымдығы түбегейлі өзгерістерге алып келеді. Осы мәселеге арналған көптеген халықаралық пәнаралық зерттеулердің нәтижесінде жаңа мыңжылдықта сауаттылықтың жаңа тұжырымдамасы пайда болды. Ол әртүрлі мәтіндік және сандық ақпаратты өңдеу мен сыни ойлауға және соның арқасында кәсіби қоғамдастық пен жалпы қоғам үшін қызметтік, практикалық мәні бар жаңа білім құруға мүмкіндік беретін аналитикалық біліктер кешенін қамтиды. Бұл тұжырымдаудың маңызды салдары «сандық сауаттылық» (digital literacy) ұғымы және

оның «академиялық сауаттылық» (academic literacy) ұғымына иерархиялы бағыныштылығы болды. Жаңа ұрпақта сандық сауаттылықтың дамуы өмір сүру барысында қалыптасатынын анық көрінді, ал академиялық сауаттылықты игеру тек білім беру жүйесінде ғана мүмкін екендігі анықталды. Сондай-ақ, жастардың академиялық сауаттылықты игермей сандық ресурсты біліті қолдануы олардың ХХІ ғасыр қоғамындағы сәтті әлеуметтенуге қабілетсіз болатыны да анық көрінді. Осылайша, академиялық сауаттылық білім беруді дамытудың жаңа бағытын анықтй бастады және дамыған елдердің білім беру жүйесі реформасының негізіне қаланды. Бұл пікір-таластан қазақстандық білім беру де тыс қалған жоқ.

Екі онжылдық бойы Қазақстанда ақпараттық технологиялардың рөлі мен білім беру туралы тұрақталған дәстүрлі көзқарастарды қайта ойластыру бойынша жұмыс қарқынды жүргізілді. PISA сияқты көлемді халықаралық зерттеу жобасы білім беру жүйесінің құрылымын өзгертуге, оны жаңа әлеуметтік-экономикалық қатынас шегіне қосуға икемдеді. Қазір көптеген зерттеулер, конференциялар мен жобалар білім беру сапасына, қазақстандық білім беру бағдарламаларының халықаралық талаптарға сәйкес келу мәселесі мен жаңа стандарттарды еңгізуге арналуда. Дегенмен, Батыста білім беру реформасының негізінде жатқан сауаттылық сұрақтары бойынша пікір-таластар осы уақытқа дейін қазақстандық мамандардың назарынан тыс қалып қойған, сонымен қатар академиялық сауаттылық туралы көзқарас мүлдем дамымаған. Дәстүрлі қазақстандық білім беру жүйесі көптеген онжылдықтардан бүгінге дейін ақпаратты түсінуге емес есте сақтауға, оқулық пен оқытушының сөзін қайталауға, жауапты өз бетінше іздеуге емес, дайын ақпаратты пайдалануға, эссеге емес ауызша емтиханға негізделген [Жексембинова 2017, 80].

Жоғары білім мен осы білім беретін оқу орындарына қойылатын талаптардың өзгеруінің себептерінің бірі-қоғамда жаһандық өзгерістер болды.

Жаһандану және жоғары білім беру саласындағы халықаралық қызмет көрсету саласындағы соңғы оқиғалар бірқатар жаңа терминдердің пайда болуына әкелді, соның ішінде «Шекарасыз білім беру», «трансұлттық», «шекара аралық» және «трансшекаралық» білім беру. «Шекарасыз білім» термині дәстүрлі түрде жоғары білімге тән концептуалды, тәртіптік және географиялық шекараларды қараңғылайды.

«Шексіз білім беруді» басқа жаңа терминдермен салыстыру қызықты болып көрінеді. «Шекарасыз білім» іс жүзінде шекаралардың жойылуын білдіреді, ал басқа терминдер шекаралардың болуын баса көрсетеді. Осы екі тәсіл де бүгінгі күннің шындығын көрсетеді.

Жоғары оқу орындарының, ең алдымен университеттердің еңбек нарығында сұранысқа ие білікті мамандарды даярлаудағы қызметі тиімді болуы үшін осы оқу орындарының өздері кадрлар даярлаудағы мәселелерді шешуде инновациялық болуы қажет.

Қазіргі замандағы әлемдегі іргелі өзгерістер, жоғары білім беру жүйесіне белсенді ықпал ететін интеграциялық процестерді қалыптастыру болып отыр. Әлемнің әртүрлі елдеріндегі білім беру стандарттарын үйлестіруде көрініс тапқан қазақстандық жоғары білімнің міндеттерінің бірі оның жаңару міндеті болып табылады, ол білімнің қолжетімділігі, сапасы мен тиімділігін арттыруға ықпал етеді. Профессор-оқытушылар құрамы, магистранттардың және студенттердің академиялық ұтқырлығын дамыту осы мақсаттарға қол жеткізуге ықпал етеді.

Қазіргі таңда Қазақстанда тиімді академиялық ұтқырлықты жүзеге асыру үшін практикалық қадамдар жасалуда. Шет елдердің тәжірибесін басшылыққа ала отырып, қазақстандық білім беру ерекшеліктерін ескере отырып, көптеген жоғары оқу орындары заманауи еңбек нарығында сұранысқа ие жоғары білікті мамандарды даярлаудың түпкі мақсаты ретінде халықаралық білім беру бағдарламалары мен жобаларын әзірлейді.

Жоғары білім беруді интеграциялау әлемдік нарықта экономикалық бәсекеге қабілеттілікті нығайтудың құралы болып табылады, кадрларды сапалы даярлауды қамтамасыз ету, педагогикалық құрамның да, білім алушылардың да ұтқырлығын қамтамасыз ету жөніндегі міндеттерді іске асыру үшін мемлекетаралық тетіктерді әзірлеуді және құруды талап етеді. Мәселенің мұндай тұжырымы әртүрлі мемлекеттердің әрекеттерін үйлестіруді және оларды әртүрлі мемлекетаралық конвенциялар мен келісімдер жасасу арқылы әртүрлі одақтарға біріктіруді талап етеді, олардың бірі Болон конвенциясы болып табылады.

Академиялық ұтқырлық Болон процесінің негізгі құрамдас бөлігі болып табылады, яғни білім беру және

ғылыми бағдарламалар мен процестердің алуан түрлілігіне ие және жоғары оқу орындары мен ғылыми орталықтардың салғастырымдылығы, өзара танылуы және тиімді өзара іс-қимылы, сондай-ақ білім беру траекторияларын дараландыру есебінен олардың оңтайлы өзара іс-қимыл жасау мүмкіндігіне ие бірыңғай еуропалық білім беру және ғылыми кеңістік-бірыңғай «білім Еуропасын» қалыптастыру процесі болып табылады.

Ашық білім беру кеңістігі студенттердің ұтқырлығы мен әртүрлі елдердің университеттері оқытушыларының ынтымақтастығының өсуін болжайды, бұл азаматтардың таңдаған мамандығында жетістікке жетуіне, Университет түлектерін жұмысқа орналастыру жүйесін жақсартуға, осы елдердің білім беру саласындағы мәртебесін арттыруға ықпал етеді деп күтілуде.

Академиялық ұтқырлықты дамыту халықаралық деңгейде білім беру бағдарламаларын синхрондау және қазақстандық білім беру сертификаттарын, академиялық дәрежелері мен дәрежелерін нострификациялаудың (эквиваленттің) нормативтік негізделген процесін енгізу сияқты мәселелерді шешуге болмайды. Қазіргі заманғы әлемдік білім беру кеңістігінде біліктілікті және білім беру құжаттарын тану академиялық ұтқырлықты дамытудың негізгі құралдарының бірі болып табылады. Бұл фактор студенттердің жетістіктерін бағалаудың тиісті жүйесін құру қажеттілігін, және де қазақстандық жоғарғы оқу орындарындағы факультеттердің академиялық атақтары мен дәрежелерінің халықаралық стандартқа сай эквиваленттігін тану қажеттілігін өзекті мәселелерге айналып отыр [Яновская 2013, 240].

Қазақстандық білім беру жүйесінде тек функционалдық сауаттылық тұжырымдамасы қолданылып келеді. Оған сәйкес «кәсіби білім алуға дайындық мәселелерін, құндылық жүйесіндегі бағдарлар мәселесін, стандартты өмірлік мәселелерді, оқу іс-әрекетінің мәселелерін шешуге» қабілетті адам функционалды сауатты саналады. Функционалдық сауаттылық мәселесін Мурзалинова А.Ж. (оқушылардың функционалдық сауаттылығы [Мурзалинова 2003, 398] өзінің диссертациясында кеңінен қарастырған. Біздің білуімізше, Қазақстанда жоғары білім беру мәнмәтініндегі сауаттылықтың баламалы теориялары қалыптаспаған.

Студенттер, оқытушылар мен қызметкерлердің академиялық ұтқырлығы Болон декларациясының негізгі қағидаларының бірі және заманауи білім беру мекемесінің маңызды іс-әрекеттерінің бірі болып табылады. Ол жоғары білім сапасын жақсартуға, ғылыми зерттеулердің тиімділігін арттыруға, сыртқы және ішкі интеграциялық байланыстарды орнатуға, әлемдік білім беру ресурстарын пайдалануға бағытталған.

Академиялық ұтқырлықтың маңыздылығы Болон құжаттарында көп кездеседі. Болон декларациясы осы саладағы келесі міндеттерді тұжырымдайды: «Кедергілерді еңсеру жолында қозғалуды ынталандыру кезінде, қозғалыс еркіндігін тиімді пайдалану арқылы, ерекше назар аудару қажет [Бринёв]:

- студенттер - оқу орындарына және тиісті қызмет-көрсету салаларына қол жетімділігі;

- мұғалімдер, зерттеушілер мен әкімшілік қызметкерлер - Еуропа елдерінде өткізілген мәртебесі мен заңды құқықтарына нұқсан келтірмеу арқылы зерттеу, оқыту және қайта даярлау мақсатында қолдану;

Ұтқырлықтың негізгі мақсаты - студентке таңдаулы білім саласына әмбебап «еуропалық» білім алуға мүмкіндік беру, ол дәстүрлі түрде қалыптасқан жетекші ғылыми мектептердің танымдық білім беру орталықтарына қолжетімділігін қамтамасыз ету, еуропалық мәдениеттің барлық салаларында студенттердің білімін кеңейту және оған еуропалық азаматтың сезімін тәрбиелеу.

Академиялық ұтқырлық дәстүрлі шетелдік тәжірибеден ерекшеленеді. Болон декларациясының ұстанымдарына сәйкес, әр студент шетелдік университеттерде семестрді толықтай аяқтаған жөн. Қазақстанның көптеген ЖОО-дарында, жоғары сапалы жоғары білім алуға тілек білдірген студенттер саны жылдан жылға артып келеді. Шетелде 20 мыңнан астам қазақстандық білім алады. Қазақстан Республикасы Президентінің «Болашақ» халықаралық стипендиясының 3000 жуық ғалымы, әлемнің 27 елінде оқиды. Бұл қазақстандық жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім берудің академиялық және мәдени интернационализациясын нығайтуға, білім беру бағдарламалары мен ғылыми зерттеулердің сапасын арттыруға ықпал етеді. Академиялық ұтқырлық жеке тұлғаның дамуы мен жұмысқа орналасу

мүмкіндіктерін туғызумен қатар, бұл әртүрлілікті сақтауға және басқа да мәдениеттермен жұмыс істеу қабілетімен байланысты. Ол жоғары оқу орындарының бәсекеге қабілеттілігін арттырады. ПОҚ пен студенттердің академиялық ұтқырлығы олардың жеке және кәсіби дамуына айтарлықтай әсер етеді.

Дүниежүзілік оқу орындарында академиялық мақсатта жазуға ағылшын тілінде оқыту (Writing for Academic Purposes) мәселесіне зерттеушілердің қызығушылығы шетелдік ғылыми басылымдардағы жарияланымдардың арқасында халықаралық танымалдылық алған ғалымдардың қарым- қатынас тілі ағылшын тілі болуына байланысты. Жарияланымдық белсенділік ғалым дәрежесі үшін де, ол қызмет ететін университет рейтингі үшін де маңызды мәнге ие. Бұған қоса, академиялық мақсатта жазудың жақсы қалыптасқан дағдылары, соның ішінде шет тілдерінің бірінде, заманауи университет оқытушысының кәсіби құзыреттілігінің маңызды құраушысы болып есептеледі.

Осыған байланысты қазақстандық жоғары оқу орындарында ағылшын тілі курстарының мақсаты мен міндеттері қайта қарастырылуы қажет деп санаймыз. Бүгінгі таңда ағылшын тілін кәсіби мақсатта оқыту (English for Specific Purposes) туралы ғана емес, академиялық мақсатта ағылшын тілін оқыту (English for Academic Purposes, Мәтінде ары қарай - ЕАР) курстары аясында зерттеушілік құзыреттілікті қалыптастыру қажеттілігі туралы айтылуда. ЕАР курстарының негізгі міндеті студенттерде ағылшын тілінде жеке зерттеулер жүргізу мен оқу қабілетін дамыту қажеттілігінде. Аталған мақсатқа қол жеткізу студенттерде жалпы академиялық сауаттылықты дамытумен байланысты [Жексембинова 2017, 79].

ЭКСПЕРИМЕНТ

Қазақстан демократиялық реформалардың басталуымен университеттердің планетарлық желісіне кіру, байланыстарды интернационалдандыру, жоғары оқу орындарының оқу бағдарламаларын үйлестіру, жоғары білім туралы құжаттарды өзара тану үшін алғышарттар жасау арқылы әлемдік білім беру кеңістігіне белсенді түрде кіріге бастады.

Қазақстан Республикасының 2020 жылға дейінгі Стратегиялық даму жоспарында көрсетілгендей, Қазақстанның жоғары мектебі Болон процесінің негізгі параметрлеріне

сәйкес тиімді және табысты жұмыс істеуі тиіс, Қазақстанның жоғары білім беру сапасы білім беру саласындағы үздік әлемдік практикаларға сәйкес келуі тиіс, отандық жоғары оқу орындарының түлектері жұмыс берушілердің сұранысына ие болуы тиіс.

Білім беру қызметтерінің сапасын арттыру білім беруді қаржыландыру жүйесін жақсартумен, үкіметтік емес, коммерциялық емес агенттіктерді енгізу есебінен білім беру жүйесінің инфрақұрылымын кеңейтумен, халықаралық стандарттар мен тәуелсіз рейтингтер бойынша оқу орындарын аккредиттеудің тәуелсіз ұлттық жүйесін құрумен, осы процеске азаматтарды тартуды қоса алғанда, оқу орындарында корпоративтік басқару элементтерін енгізумен, білім беру сапасын бақылау тетіктерін жетілдірумен сүйемелденуге тиіс.

Қазіргі уақытта академиялық эссе педагогикалық қоғамның зейінін көп аулауда. Жазбаша жұмыстың аталған түрі «объективті өлшеуге» жататындығынан аралық және қорытынды есеп ретінде қабылданады. Академиялық жазу саласында практикалық жазу тәжірибесі бар оқытушылар оның көрініп тұрған жетістіктерін еске салады. Ғылыми эссемен жұмыс:

1) білім алушыны «оқылатын пәнге байланысты мәтіндерді жүйелі жазуға» итермелейді;

2) оны ақыл ой пәніне үйретеді, одан «пәнге жай және ойланып енуді және жазбаша мазмұндауда өзінің ойын реттеуді» талап етеді, материалды бекітуге ықпал етеді;

3) берілген пән саласында тілді игеруге және «академиялық сауаттылық» дағдыларын өндіруге көмектеседі, «көзқарастың маңыздылығын», ұқсастылығын, байқампаздықты жаттықтырады; «кәсіби әңгімеге» нақты қатысу дағдыларын, «басқа пікірге төзімділікті», жеке дара жауапкершілікті қалыптастырады;

1) пәнаралық байланысты, зерттеушілік құзыреттілікті дамытады, жеке дара стиль қалыптастырады;

2) студент субъективті білімді объективті білім көздерімен үйлестіруді үйренеді;

3) оның зияткерлік дамуын бақылауға мүмкіндік береді.

Академиялық эссені қолданудың мақсатқа сәйкестілігі мен тиімділігі еуропалық, американдық және отандық жоғары оқу орындарында білім беру үдерісін ұйымдастырудың кейбір

принциптерін қарсы қойғанда анық болады:

НӘТИЖЕ МЕН ТАЛҚЫ

Сонымен, эксперимент нәтижелерін зерделей келе мынадай қорытындыға келдік:

Аталған мәселелер бойынша тәжірибе жасаған қорытындылардың көрсеткіші, Қазақстанда оқитын студенттердің академиялық ұтқырлығын іске асырудың негізгі мақсаты, студенттерді жоғары оқу орындарымен бірлесіп жасалған қос дипломды бағдарлама шеңберінде оқытуға жіберу; университеттер арасындағы келісімшарт жасасу арқылы (екінші диплом алумен қатар), оның ішінде академиялық алмасу бағдарламасы шеңберінде оқыту; тағылымдамалар (оның ішінде лингвистикалық); білім беру (ғылыми, өндірістік) практикасының өтуі; жазғы мектептерге (семестрлерге) қатысу болып отыр.

Оқу орнының академиялық ұтқырлығын дамыту үшін төмендегі шараларды ұйымдастыру қажет:

- студенттер, магистранттар мен оқытушыларға арналған гранттар жүйесін құру және дамыту;

- академиялық ұтқырлықты ұйымдастырушы механизмдерді және ішкі нормативтік-әдістемені қамтамасыз етуді жетілдіру;

- халықаралық ынтымақтастық бағдарламаларына қатысуға тілдік дағдыларды қалыптастыруды қамтамасыз ететін шет тілді студенттердің, оқытушылардың және университет қызметкерлерінің жоғары сапалы дайындықтарын қамтамасыз ету;

- академиялық ұтқырлық бағдарламалары туралы ақпараттандыру жүйесін дамыту.

Батыс Еуропа мен АҚШ жоғарғы оқу орындарында оқыту үдерісінің ұйымдастыру қазақстандық нұсқадан мүлдем басқаша. Басты көңіл жазбаша жұмыс жасауға бағдарланған студенттік өзіндік жұмысына қойылады. Дегенмен, біздің пікірімізше, басқа елдердегі әріптестерімізді елемеге болмайды. Академиялық эссе жанрына жүгіну оң нәтиже береді, оқу үдерісін байытады, оны қызықты және қолданбалы қылады.

Стратегиялық жоспарда қойылған мақсаттарға қол жеткізу кешенді түрде шешілуі тиіс белгілі бір міндеттерді шешуді талап етеді, оның ішінде қазақстандық жоғары

оқу орындарының, оның ішінде Инновациялық Еуразия университетінің оқытушылары мен студенттерінің академиялық ұтқырлығын дамыту да солардың қатарында болуға тиіс.

Осыған байланысты, авторлардың пікірінше, Инновациялық Еуразия университетінде академиялық ұтқырлықты дамыту үшін келесі міндеттерді шешу қажет:

- жоғары оқу орындарының студенттерін, оқытушылары мен қызметкерлерін шет тілдері бойынша сапалы даярлауды қамтамасыз ету, халықаралық ынтымақтастық бағдарламаларына қатысу үшін тілді меңгерудің барабар деңгейін қалыптастыру;

- университеттің материалдық оқу және ғылыми базасын жаңарту, жаңа оқу және ғылыми зертханалар құру;

- ұтқырлықты бағалаудың ЖОО ішіндегі жүйесін әзірлеу;

- академиялық ұтқырлық бағдарламалары туралы ақпараттандыру жүйесін дамыту;

- еңбек нарығының қажеттіліктерін, елдің индустриялық-инновациялық даму міндеттерін, жеке адамның қажеттіліктерін қанағаттандыратын және білім беру саласындағы үздік әлемдік практикаларға сәйкес келетін көрсетілетін білім беру қызметтері сапасының жоғары деңгейіне қол жеткізу;

- жоғары білімнің еуропалық аймағына кірігуді қамтамасыз ету;

- ИнЕУ-де оқытылатын барлық мамандықтар бойынша бакалаврлар мен магистрлерді даярлаудың шетелдік жоғары оқу орындарының оқу бағдарламаларына сәйкес оқу бағдарламаларын әзірлеу;

- университеттегі қызметкерлер мен білім алушылардың халықаралық білім беру және ғылыми жобаларға белсенді қатысуы;

- университет туралы мәліметтерді жоғары оқу орындары қызметінің нәтижелері бойынша оларды саралауды жүргізетін тәуелсіз ұлттық және Халықаралық ұйымдарға ұсыну;

университет даярлауды жүзеге асыратын білікті мамандардың тұтынушылары, қалың жұртшылық алдында сенімді арттыру және оң имиджін нығайту мақсатында университеттің халықаралық аккредиттеу ұйымдарында аккредиттеуден өтуі.

Әлемдік теория мен практикада ғылыми эссе жанрының канондары жасалған, оны дайындау мен жазу әдістемесі « Academic Writing for Research» атты элективті курсының мазмұнында көрініс тапты. Егер жоғары білімді интернационализациялау үрдісін ескерсек, курс алдында тұрған міндеттерді шешу: болашақ әлеуметтік педагогтардың зерттеушілік құзыреттілігін қалыптастыруды жүзеге асырады, сонымен қатар әлемдік білім беру және ғылыми кеңістікке еніге ықпал етеді. [Жексембинова 2017, 81]

Қазақстанда академиялық жазудың басқа түрі академиялық сауаттылық біліктерін кешенді дамыту жүйесіндегі арнайы бағдарламаларын жасау мен ендірудің қажеттілігі анық, себебі мұндай типтес бағдарламаларсыз сәйкес нәтиже алу мүмкін емес. Өз кезегінде, бұл жұмыс қажетті әдіснамалық құралдар мен оны сипаттаушы терминологияны ендіруді талап етеді және де бұл жүйені мамандардың деңгейлеп ендіруін қажет етеді. Академиялық ұтқырлық маманның жалпы көрінісі мен мәдениетаралық құзыреттілігін кеңейтуге мүмкіндік береді. Шетелде тұрып, басқа елдің дәстүрлерін, құндылықтарын және басқа университеттің корпоративтік мәдениетін зерттеуде өзіңіздің мәдениетіңізге, әдет-ғұрыптарыңыз бен салт-дәстүрлеріңізге және әртүрлі көзқараспен сіздің университетіңіздің білім сапасына көз жеткізуге мүмкіндік береді.

1980-шы жылдардың соңына қарай ғылыми мәтінді талдаудың функционалды стилистикалық тұғыры атты практикалық стилистиканың тағы бір бағыты қалыптасты (Е.А. Баженова, А.Г.Баранов, И.С.Бедрина, М.Н.Кожина, М.П.Котюрова, Е.С.Кубрякова және т.б. [Котюрова 1988; Кожина 1968, Кубрякова 1994]. Оның негізінде келесі негізгі принциптер қаланды:

- білім өнімі ретінде мәтіннің біртұтастығы,
- мәтіндік іс-әрекет үдерісінің динамикалық сипаты,
- мәтіндік іс-әрекетінің лингвистикалық және экстралингвистикалық бірлігі.

Кәсіби мәнмәтінде мәтіндік іс-әрекет біртұтас мәтіндер арқылы қарым-қатынас жасауды қарастыратындықтан, Т.М.Дридзе мәтіннің макроқұрылымы мен микроқұрылымын ажыратып алға қарай маңызды қадам жасайды. Макроқұрылым иерархиялы әртүрлі реттегі мағыналық блоктар ретінде түсіндірілсе, микроқұрылым - мәтіннің тірек мағыналық

түйіндері көрінетін мәтінішілік байланыстардың толық жинағы ретінде [Дридзе, 1984] қарастырылды. Мәтінді әр түрлі екі деңгейдегі құрылым ретінде қарастыру және иерархиялық мағыналық блоктарды ажырату Т.М.Дридзенің жұмысын теориялық аспектіде мәтінді шетелдік зерттеулерге жақындатады.

Мәтінді біртұтас ретінде қарастыру қажеттілігін пәнаралық қана емес, сонымен қатар халықаралық зерттеулер де көрсетіледі. Кәсіби, ғылыми және академиялық жазу мәселелерімен айналысатын шетелдік зерттеушілердің көзқарасы бойынша (Р.Р.Джордан, К.Кэндлин, М.Ли, С.Митчелл, Дж.Морли, Г.Плам, Б.Стрит, К.Хайлэнд, Л.Хэмп-Лайонс және т.б.), мәтін автор іс-әрекетінің өнімі ретінде өзін авторлық тілдік сауаттылығы мен ана тілінде жазу білігі және пән саласының ерекшелігін түсіну, өзінің идеяларын реттей және ұйымдастыра алу мен оларды нақты әлеуметтік мәдени жағдайлардың, әлеуетті оқырманның қызығушылығын сенімді мазмұндауды қамтитын күрделі бірегей жүйе ретінде көрсетеді. Осылай, К.Н.Кэндлин мен К.Хайлэнд мәтінде «түсіну үшін көптеген әртүрлі аспектілерді ескеру талап етілетін көпөлшемді құрастыру қажет деді. Осыған орай білімді өңдеу барысында мәтінді жасауды жазудан бөлек қарастыру қате болды; сол сияқты оны өзі жүріп жатқан арнайы жағдайлардан да , жазудың қандай да бір жағдаятын шарттаған [Candlin, 1999].

ҚОРЫТЫНДЫ

Осылайша, академиялық ұтқырлықты заманауи шарттармен дамытудың негізгі құралдарының бірі біліктілік пен білім беру құжаттарын тану болып табылады. Осыған байланысты әртүрлі ЖОО-дардың дипломдарын салыстыру бойынша ұлттық және халықаралық деңгейде нығайтуға көмектесетін белгілі бір құқықтық база арқылы жұмыстар жүргізу. Шет елдердің тәжірибесін басшылыққа ала отырып, қазақстандық білім беру ерекшелігін ескере отырып, әр түрлі салаларда жоғары білікті мамандарды даярлаудың түпкі мақсаты ретінде бірлескен білім беру бағдарламалары мен жобаларын әзірлеу қажеттігі туындауда.

Әдебиеттер

Анисимов, В.В., Грохольская, О.Г. 2003. *Методологические основы интеграции образования России и Беларуси* // Педагогика,

- № 6. - С. 88-96.

Жексембинова, А.К. 2017. *Университеттік білім беру жүйесіндегі болашақ әлеуметтік педагогтардың зерттеушілік құзыреттілігін қалыптастыру: философ док.дис...* - Алматы, - 125 б.

Яновская, О.А. 2013. *«Глобальные вызовы и современные тренды развития высшего образования»*: сборник матер. конф. - Алматы, - 240 б.

Оқушылардың функционалдық сауаттылығына арналған ұлттық іс-қимыл жоспарын бекіту туралы. Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 25 маусымдағы, № 832 Қаулысы.

Мурзалинова, А.Ж. 2003. *Формирование функциональной грамотности учащихся при обучении русскому языку как неродному на старшей ступени школы общественно-гуманитарного направления*: дис. ... док. пед. наук: 13.00.02. - 398 с.

Бринёв, Н.С., Чуянов, Р.А. *Академическая мобильность студентов как фактор развития процесса интернационализации образования* // www.prof.msu.ru/publ/omsk2/o60.htm

Тенденции обновления систем и образовательных стандартов высшего образования государств-участников СНГ в контексте Болонского процесса: итоговый анализ. Докл // М.: ИЦПКПС, 2006. — 158 с.

Короткина, И.Б. *Развитие профессионально ориентированной письменной коммуникации у руководителей школ в процессе повышения квалификации*. Научная библиотека диссертаций и авторефератов disserCat // <http://www.dissercat.com/content/razvitie-professionalno-orientirovannoi-pismennoi-kommunikatsii-u-rukovoditelei-shkol-v-prot>

Баженова, Е.А. 2001. *Научный текст как система субтекстов*: автореф. ... док. фил. наук: 10.02.01. - Екатеринбург: Ур. Гос. Ун-т им. А.М.Горького, - 42 с.

Котюрова, М.П. 1988. *Об экстралингвистических основаниях смысловой структуры научного текста: Функционально-стилистический аспект*. - Красноярск, - 171 с.

Кожина, М.Н. 1968. *К основаниям функциональной стилистики*. - Пермь: Изд-во ПГУ, - 251 с.

Кубрякова, Е.С. 1994. *Текст и его понимание* // Русский текст. - Российско-американский журнал по русской филологии. - СПб: Лоуренс: Дэрэм, - №2 - с.18-26.

Дридзе, Т.М. 1984. *Текстовая деятельность в структуре социальной коммуникации: Проблемы семиосоциопсихологии*. - М.: Наука, - 269 с.

Writing: Texts, Processes and Practices / eds. Candlin C., Hyland K. - London and New York: Longman. 1999. - 330 p.

Методические рекомендации по развитию академической мобильности студентов и преподавателей в вузе [Электронный ресурс]. - Режим доступа http://window.edu.ru/window_catalog/redir?id=61896&file=52288.pdf

THE DEVELOPMENT OF ACADEMIC MOBILITY IS A KEY FACTOR IN THE INNOVATION OF UNIVERSITIES

DOI: 10.52773/tsuull.uzlc.aphil.2023.1.5/RODW5308

Anar Ashirova¹

Bagila Muratbek²

Shaigul Ramazanova³

Nursaule Berikkyzy⁴

Abstract

Integration of higher education is a tool for strengthening economic competitiveness in the world market, requires the development and creation of interstate mechanisms for the implementation of tasks to ensure high-quality training, ensuring the mobility of both teaching staff and students. Such a statement of the issue requires coordination of the actions of different States and their unification into different unions through the conclusion of various interstate conventions and agreements.

In order for the activities of universities, primarily universities, in the training of qualified specialists in demand on the labor market to be effective, it is necessary that these educational institutions themselves have an innovative orientation in solving personnel training issues.

The organization of academic mobility, analysis and expertise of experience, discussion of opportunities and problems of developing cooperation with Kazakh, Russian and foreign universities within the framework of academic mobility are the main factors of innovation.

Keywords: *academic mobility, education, program, development,*

¹*Ashirova Anar Tishibaevna* – Candidate of Philological Sciences A/Professor of Al-Farabi Kazakh National University, Kazakhstan, Almaty

E-mail: *anara_314@mail.ru*

ORCID: 0000-0002-7114-3020

²*Muratbek Bagila Kurmanbekkyzy* – Candidate of Philological Sciences, (Associate Professor). Aktobe Regional University named after K.Zhubanov

E-mail: *baglash@mail.ru*

ORCID: 0000-0002-4100-2534

³*Ramazanova Shaigul Amirgalyevna* – Candidate of Philology, Kazakh National University named Al Farabi

E-mail: *shaigul69@mail.ru*

ORCID: 0000-0001-9071-4872

⁴*Berikkyzy Nursaule* – PhD doctoral student of Al-Farabi Kazakh National University, Kazakhstan, Almaty

E-mail: *Nursik_141@mail.ru*

ORCID: 0009-0003-8757-3118

For reference: Ashirova, A., Muratbek, B., Ramazanova, Sh., Berikkyzy, N. 2023. “*The development of academic mobility is a key factor in the innovation of universities*”. Uzbekistan: language and culture. Issues of Applied philology. 1(5):16-30. DOI: 10.52773/tsuull.uzlc.aphil.2023.1.5/RODW5308.

innovation.

References

- Anisimov, V.V., Groxolskaya, O.G. 2003. Metodologicheskie osnovi integratsii obrazovaniya Rossii i Belarusi // *Pedagogika*, - № 6. - S. 88-96.
- Jekseminova, A.K. 2017. Universitetskii bilim beru jyyesindegi bolashaq әleumettik pedagogtardıń zertteushilik qyzirettiligini qa-lyptastiru: filosof dok.dis... - Almati, - 125 b.
- Yanovskaya, O.A. 2013. «Globalnie vizovi i sovremennie trendi razvitiya visshego obrazovaniya»: sbornik mater. konf. - Almati, - 240 b.
- Oqushılardıń funksionaldıq sauattılıg'ına arnalg'an ылttiқ is-qimil josparin bekitu turalı. Qazaqstan Respublikası Ykimetiniń 2012 jılg'ı 25 mausimdag'i, № 832 Qaulisi.
- Murzalinova, A.J. 2003. Formirovanie funktsionalnoy gramotnosti uchashixsya pri obuchenii russkomu yaziku kak nerodnomu na starshey stupeni shkoli obshestvenno-gumanitarnogo napravleniya: dis. ... dok. ped. nauk: 13.00.02. - 398 s.
- Brinyov, N.S., Chuyanov, R.A. Akademicheskaya mobilnost studentov kak faktor razvitiya protsessa internatsionalizatsii obrazovaniya// www.prof.msu.ru/publ/omsk2/o60.htm
- Tendentsii obnoveniya sistem i obrazovatelnix standartov visshego obra-zovaniya gosudarstv-uchastnikov SNG v kontekste Bolonsko-go protsessa: itogovyy analit. Dokl // M.: ITsPKPS, 2006. — 158 s.
- Korotkina, I.B. Razvitie professionalno orientirovannoy pismennoy kom-munikatsii u rukovoditeley shkol v protsesse povsheniya kvalifikatsii. Nauchnaya biblioteka dissertatsiy i avtoreferatov disserCat// <http://www.dissercat.com/content/razvitie-pro-fessionalno-orientirovannoi-pismennoi-kommunikatsii-u-ru-kovoditelei-shkol-v-prot>
- Bajenova, Ye. A. 2001. Nauchniy tekst kak sistema subtekstvo: avtoref. ... dok. fil. nauk: 10.02.01. - Yekaterinburg: Ur. Gos. Un-t im. A.M.Gorikogo, - 42 s.
- Kotyurova, M.P. 1988. Ob ekstralingvisticheskix osnovaniyax smislovoy strukturi nauchnogo teksta: Funktsionalino-stilisticheskii as-pekt. - Krasnoyarsk, -171 s.
- Kojina, M.N. 1968. K osnovaniyam funktsionalnoy stilistiki. - Permi: Izd-vo PGU, - 251 s.
- Kubryakova, Ye.S. 1994. Tekst i yego ponimanie // *Russkiy tekst*. - Rossiysko-amerikanskiy jurnal po russkoy filologii. - SPb: Lourens: Derem, - №2 - s.18-26.
- Dridze, T.M. 1984. Tekstovaya deyatelnosti v strukture sotsialnoy kom-munikatsii: Problemi semiosotsiopsixologii. -M.: Nauka, - 269 s.
- Writing: Texts, Processes and Practices / eds. Candlin C., Hyland K. - Lon-don and New York: Longman. 1999. - 330 p.
- Metodicheskie rekomendatsii po razvitiyu akademicheskoy mobilinos-ti studentov i prepodavateley v vuze [Elektronnyy resurs]. - Rejim dostupa http://window.edu.ru/window_catalog/redir?id=61896&file=52288.pdf